

TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET

KÄSKKIRI

08.02.2019 nr 1-2/19-022

2019. aasta ohuproгноoside kinnitamine

Tulenevalt korrakaitseseaduse § 24 lõikest 5 ning majandus- ja taristuministri 07. detsembri 2018 määruse nr 62 „Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti põhimäärus“ § 5 lõike 2 alusel:

kinnitan

1. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti struktuuriüksuste ohuproгноosid (Lisa 1).

tunnistan kehtetuks

2. Tehnilise Järelevalve Ameti peadirektori 22.02.2018 käskkirja nr 1-2/18-011 „Ohuproгноos 2018“.

(allkirjastatud digitaalselt)
Kaur Kajak
peadirektor

Margit Tammistu

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti struktuuriüksuste ohuprognosisid

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) on korrakaitseaduse (KorS) § 6 lg-s 1 nimetatud riikliku järelevalve ülesannet täitma volitatud asutus ehk korrakaitseorgan. Korrakaitsealase tegevusega tegelevad kõik viis TTJA osakonda – sideosakond, transpordiosakond, ehitusosakond, tehnikaosakond ja tarbimiskeskonna osakond. KorS § 5 lg 1 kohaselt defineeritakse korrarikkumist avaliku korra kaitsealas oleva õigusnormi või isiku subjektiivsete õiguste rikkumisena, või õigushüve kahjustamisena. Sama paragrahvi lg 7 kohaselt on ohu ennetamine see osa korrakaitsest kus puudub ohukahtlus, kuid saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel ohukahtlus või oht tekib. Ohu ennetamisel ehk abstraktse ohu faasis on korrakaitseorganil lubatud riikliku järelevalve erimeedet kohaldada ohu ennetamiseks kui ohuprognosisile tuginedes saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel oht tekib (KorS § 24 lg 1). Vastavalt KorS § 24 lg 2 peab ohuprognosis põhinema faktidel või korrakaitseorgani teaduslikel või tehnilistel teadmistel või Euroopa Liidu õigusaktist tuleneval järelevalvekohustusel ning lähtuma võrdse kohtlemise põhimõttest. Eeltoodust tulenevalt on koostatud TTJA tegevusvaldkondade osas järgnevad ohuprognosisid.

1. Infoühiskonna ja tehiskeskonna valdkondade ehk side-, ehitus-, tehnika- ja transpordiosakonna ohuprognosisid:

		Kontrolliese	Ohuolukorra võimalikud tagajärjed	Viited ohuprognosisi koostamise alustele
SIDEOSAKOND	Raadiosagedus	Avalikkusele suunatud teenuste sagedusload.	Loatingimuste rikkumine võib häirida teiste raadioetri kasutajate raadiosidet. Raadiohäirete korral on kahjustatud seaduslik sageduskasutus (prioriteetsed rakendused). Tehnilistele nõuetele mittevastavad signaalid võivad häirida lennujuhtimise raadiosidet ja seadmete tööd, lennujaama ja jõustruktuuride raadiosidet ja segada ka muud seaduslikku raadioside kasutust. Sageduslubade riigilõivud on tasumata	Telekommunikatsiooni Liidu põhikiri ja konventsiooni täiendav raadioeeskiri. Seniste järelevalvemenetluste tulemused.

			või tasutakse hilinenult. Konkursi korras väljastatud raadiosageduste puhul ei ole tagatud konkursi tingimustega seatud nõuete täitmine, millega kahjustatakse riiklikku ja avalikku huvi.	
	Sideteenused	Hädaabinumbrile helistamisega seotud nõuded sideettevõtjale; numbriliikuvusele kehtestatud nõuded; numeratsiooni kasutamise nõuded; kaabelleviteenuse erinõuded; andmete säilitamine; logifailide säilitamine; andmeliikluse võrdne ja mittediskrimineeriv käsitlemine; elutähtsate teenuste järelevalve (sideteenused).	Sideteenuste osutamisele kehtestatud nõuete eiramine võib tekitada olukorra, kus ei saa helistada hädaabinumbril 112, on häiritud või katkeb teiste sidega seotud elutähtsate teenuste osutamine ja halvimal juhul võib tekkida võimalus hädaolukorra tekkeks hädaolukorra seaduse mõistes. Numbriliikuvuse takistamisel võivad lõppkasutajate õigused sideettevõtjate ees jääda kaitsmata. Kui sideandmed on säilitamata, siis jälitus- ja julgeolekuasutused ei pääse teabele ligi. Logifailide säilitamata jätmise korral ei ole võimalik tuvastada jälitustoimingute õiguspärasust. Andmeliikluse ebavõrdne ja diskrimineeriv käsitlemine piirab lõppkasutajavalikuvõimalusi internetisisu tarbimisel või halvendab teenuse kvaliteeti. Elutähtsa teenuse osutaja peab täitma õigusaktidest tulenevaid nõudeid, mis aitavad tagada teenuste toimepidevust. Eelkõige koostama teenuste riskianalüüsi, toimepidevuse plaani ning	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivid: 2002/21/EÜ, 2002/20/EÜ, 2002/22/EÜ, 2002/58/EÜ. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2015/2120. Hädaolukorra seadus, majandus- ja kommunikatsiooniministri käskkiri 19.09.2017 nr 1.1-1/17-187. Seniste järelevalvemenetluste tulemused.

			täitma teenuse toimepidevusele kehtestatud nõudeid. Kui need nõuded jäetakse täitmata, siis suureneb elutähtsa sideteenuse katkestuse risk. Sideteenus on üks tähtsamaid elutähtsaid teenuseid ning selle katkemine mõjutab oluliselt ühiskonna toimimist ja ohtu võib sattuda inimeste elu ja tervis.	
	Meediateenused	Meediateenuste lubade tingimuste täitmine; alaealiste kaitse; meediateenuse osutaja päritolumaa määramine.	Kui teenuse osutaja ei täida talle seadusega või teenuse osutamise loaga kehtestatud tingimusi, siis ta eirab riigi meediapoliitikat ja moonutab konkurentsi meediateenuste turul. Alaealiste kaitse nõuete täitmata jätmine kahjustab alaealiste kõlbelist või tervislikku arengut. Ebaselgus päritolumaa osas soodustab sihtriigi regulatsiooni eiramist.	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2010/13/EÜ. Seniste järelevalvemenetluste tulemused.
	Sideturg	Valdkonnaspetsiifiliste sideturgude regulatsioonist tulenevad kohustused.	Märkimisväärset turujõudu omav ettevõtja võib oma tegevusega väiksemad ettevõtjad turult välja suruda, see vähendab tarbijate valikuvõimlust teenuseid tarbida ja monopoolses seisundis ettevõtja võib kehtestada põhjendamatult kõrgeid teenusetasusid, mis kahjustab lõpptarbijate huvisid.	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivid: 2002/21/EÜ, 2002/20/EÜ, 2002/22/EÜ, 2002/58/EÜ, 2006/24/EÜ millega muudetakse direktiivi 2002/58/EÜ. Seniste järelevalvemenetluste tulemused.

TEHNIKASAKOND	Ehitus	Kasutuses olevad ehitised; raudteerajatised; ehitiste kaitsevööndid; avalikku teenust osutavate hoonete puudega inimeste ligipääsetavus, energiamärgised kinnisvara kuulutustes ja EhS § 68 nimetatud hoonetes.	Nõuete eiramine ehitiste kavandamisel, ehitustöödel või ehitiste hooldamisel ja ekspluateerimisel võib kaasa tuua ehitise nõuetele mittevastavuse ja ohu inimeste elule, tervisele, varale või keskkonnale. Energiamärgisega seotud nõuete eiramine seab ohtu hoonete energiasäästu eesmärkide saavutamise.	Seniste järelevalvemenetluste tulemused.
	Raadioseadmed	Turule lastavad raadioseadmed.	Tarbijatele tehakse kättesaadavaks seadmed, mis ei vasta EL nõuetele. Nõuetele mittevastavad seadmed võivad olla ohtlikud tarbijate elule, tervisele või varale ning sellele lisaks võivad raadioseadmed ka raadiohäireid põhjustada (sh segada ka operatiivside võrkude või lennuliikluse toimimist). Nõutava märgistusega seadmete puhul ei ole võimalik ohu ilmnemisel seadet identifitseerida.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/53/EÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 765/2008/EÜ ja otsus nr 768/2008/EÜ. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.
	Ehitustooted ja -materjalid	Turule lastavad ehitustooted ja -materjalid	Nõuete eiramine ehitustoodete turustamisel võib kaasa tuua ehitise nõuetele mittevastavuse ja ohu inimeste elule, tervisele, varale või keskkonnale.	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 305/2011 ehitustoodete turustamise kohta. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.
	Tarbijale mõeldud tooted	Tarbijatooted (sh mänguasjad, lastehooldustooted, nahktooted, moehted, isikukaitsevahendid jne)	Tarbijatele tehakse kättesaadavaks tooted, mis ei vasta EL nõuetele. Turule lastakse tooteid, mis vaatamata mõistlikele kasutustingimustele,	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ üldise tooteohutuse kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv

			arvestades kasutusega ning asjakohastel juhtudel kasutuselevõtu-, paigaldus- ja hooldusnõuete järgimist võivad kahjustada kasutajate ohutust ja tervist või muul viisil ei vasta õigusaktides sätestatud nõuetele.	2009/48/EÜ mänguasjade ohutuse kohta, REACH määrus (EÜ) nr 1907/2006 kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine, Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/425 mis käsitleb isikukaitsevahendeid Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised ning läbi RAPEX süsteemi saabunud teave ohtlike ja nõuetele mittevastavate toodete kohta.
Vabaajateenused	Tarbijatele suunatud vabaaja/elamusteenused (s.h sisemänguväljakud, talvine lumerõnga sõidu teenus jne)	Tarbijatele pakutakse teenuseid, mille osas ei järgita ohutusnõudeid sh ei järgita erinevate seadmete tootja kasutus-, hooldus- ja paigaldusjuhiseid, ei anta tarbijatele piisavalt teavet teenuse ohutuks kasutamiseks ning esitatakse tarbijatele eksitavaid lepingutingimusi. Vabaajateenuste ohutusnõuete mittejärgimine võib seada ohtu tarbijate elu ja tervise	Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.	
Elektriseadmed ja elektripaigaldised	Auditi tegijate tegevus; avaliku kasutusega ja/või suure kasutajate hulgaga ning majandusliku mõjuga ja potentsiaalse ohuga ehitiste elektripaigaldised; turule lastavad elektriseadmed.	Auditi tegemise ja vormistamise nõuete rikkumine võib põhjustada nõuetele mittevastava elektripaigaldise kasutusele võttu ja kasutamist. Nõuetele mittevastav elektripaigaldis, -töö või –seade võib kujutada ohtu inimese elule ja tervisele, keskkonnale või häireid teistele paigaldistele ja seadmetele.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid: 2014/30/EL, 2014/35/EL, 2009/125/EÜ, 2010/30/EL, 2011/65/EL, Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 765/2008/EÜ ja otsus nr 768/2008/EÜ. Energiamärgistuse ja ökodisaini alamvaldkondades	

				reguleerivad nõudeid otsekohalduvad Euroopa määrused. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.
	Kaevandused ja karjäärid	Avatud karjäärid, eriti need mida ei ole viimase 5 aasta jooksul kontrollitud ning karjäärid, kus kaevandatakse tee-ehitusmaterjale.	Kaevandamisel nõuetest mitte kinni pidamine võib kaasa tuua ohu inimesele, varale ja keskkonnale.	Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.
	Ohtlike kemikaalide käitlemine ¹	Tegevusload; ettevõtte ohtlikkuse kategooria määratlemine; kohustuslik dokumentatsioon.	Tegevusloa nõuete rikkumine võib kaasa tuua ohu inimesele, varale ja keskkonnale. Puudulik dokumentatsioon ei anna reaalset ülevaadet ettevõtte tegevusega kaasnevast ohust, sh inimese elule. Valed ohualad võivad eksitada õnnetuse korral, eelkõige evakuatsiooni ja päästetööde teostamist.	Direktiiv 2012/18/EU. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.
	Pürotehnika	Tegevusload; pürotehnika müügikohad; pürotehnilised tooted; ilutulestiku läbiviimine; pürotehnika ladustamine ja laoarvestus.	Tegevusloa tingimuste või ilutulestiku läbiviimise nõuete rikkumise korral võib toimuda iseeneslik süttimine, põleng või halvimal juhul plahvatus. Saavad vigastada ümbritsev vara või inimesed. Laoarvestuse ülevaate puudumisel on oht väärladustamiseks, mis võib kaasa tuua ohu ümbritsevale, sh inimese elule.	Direktiiv 2013/29/EL. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.
	Lõhkematerjalid	Lõhketööde läbiviimine; toote liikumise jälgitavus; personali nõuetekohasus; lõhkematerjali tootmine ja hoidmine.	Lõhketööde teostamise, lõhkematerjali tootmise ja hoidmise tingimuste rikkumisega võib kaasneda oht ümbritsevale, sh inimese elule. Saavad vigastada töötajad, tehnika, hooned. Toote liikumise jälgitavuse puhul ei järgita uusi nõudeid. Vastutavat	Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.

			spetsialisti ei ole määratud või on määratud nõuetele mitte vastav isik või lõhketööl osalevad nõuetele mittevastavad isikud.	
Mõõtevahendid	Tarbemõõtmised (vesi, soojus) ja massimõõtmised (nt autokaalud); mõõtevahendite turujärelevalve.	Nõuete rikkumisest tulenevalt võib olla ohustatud mõõtetulemuste usaldusväärsus ja tarbijal on oht saada majanduslikku või õiguslikku kahju.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 2014/32/EL ja 2014/31/EL. WELMEC juhenddokumendid. Seniste järelevalvemenetluste tulemused ja taatlustulemused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.	
Kinnispakid	Kinnispakkide täitekogus; kinnispakkide käitlemine.	Ei ole tagatud pakendil deklareeritud toote koguse vastamine lubatud hälvete piirides toote tegelikule kogusele pakendis. Kinnispakkide käitlemise, sh täitekoguse, nõuete rikkumisest tulenevalt võib olla ohustatud mõõtetulemuste usaldusväärsus ja tarbijal on oht saada majanduslikku kahju.	Euroopa Nõukogu direktiiv 76/211/EMÜ, Euroopa legaalmetroloogia organisatsiooni WELMEC kinnispakkide töögrupi WG6 koostatud juhendid. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Ametile laekunud vihjed, pöördumised ja kaebused.	
Paigaldised ja seadmed (masinad, surveseadmed, gaasiseadmed, liftid ja köisteed)	Registreerimis- ja auditikohustusega seadmed ning paigaldised; seadmetööd; audit ja vastavushindamine; seadmete turule laskmine ja kasutusele võtmine. Korterelamute gaasipaigaldised ja nendega seonduvad tehnosüsteemid.	Paigaldiste ja –seadmete nõuetele mittekohane kasutamine võib põhjustada ohtu inimese tervisele või kaasa tuua surma, võib tekkida oht varale ja keskkonnale. Üldise ohuolukorra võimaliku tagajärjena võib tekkida kahju inimese tervisele või kaasneda surm, võib tekkida kahju varale.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 2014/33/EL, 2000/9/EÜ ja 2006/42/EÜ, 2000/14/EÜ, 2014/34/EL, 2014/68/EÜ, 2014/29/EÜ, 2010/35/EÜ, 2009/142/EÜ (kehtetu alates 18.04.2018), EL määrus 2016/426. ADR nõuded. Seniste järelevalvemenetluste tulemused. Õnnetused. Ametile laekunud vihjed ja pöördumised.	

TRANSPORDIOAKOND	Raudteeohutus	Ohutusjuhtimissüsteemi rakendamine; raudteerajatiste, - veo ja - liikluse järelevalve; raudteerajatiste - ja veeremi kasutuselevõtu lubamine; vedurijuhtide vahekoolituste järelevalve; vedurijuhtide sertifikaatide eelkoolitus ja sertifikaadi välja andmine; vedurijuhtide liikluskäitumine, raudteeületuskohad.	Ohuolukorra võimalikud tagajärjed on eelkõige seotud raskete tagajärgedega õnnetusega, mis ohustab inimeste elu või tervist või põhjustab suure varalise kahju või suure keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses.	Seniste järelevalvemenetluste tulemused.
		Ohu tõrjumiseks kohaldatavate riikliku järelevalve meetmed	Ohu tõrjumiseks kohaldatavad riikliku järelevalve meetmed tulenevad vastavat valdkonda reguleerivast eriseadusest, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2014/53/EÜ ning Euroopaülesest koostööst, mille raames korraldatakse ühiseid järelevalve kampaaniaid.	

¹Ohtlike ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte käitamisloa menetlemisel ning nende kohustuslike dokumentide kooskõlastamisel on pädevateks asutusteks lisaks Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile veel Päästeamet. Tulenevalt sellest on ohuproгноos koosatud ühiselt, arvestades seejuures lisaks korrakaitseadusest tulenevatele nõuetele ka kemikaaliseaduse § 40 lõikest 2 tulenevaid erinõudeid.

OHUPROGNOOS

Ohtlike kemikaalide käitlemine

Sissejuhatus

Vastavalt kemikaaliseadusele on Päästeameti (edaspidi PÄA) pädevuses järelevalve tegemine ohtlikus ettevõttes ja suurõnnetuse ohuga ettevõttes õnnetuse ärahoidmise ja võimalike õnnetuste tagajärgede leevendamise ning avalikkuse teavitamise üle. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (edaspidi TTJA) pädevuses on järelevalve teostamine ohtliku ettevõtte ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte käitamisloa kontrolliesemesse kuuluvate nõuete ning ohtliku kemikaali arvestuse ja vastutuskindlustuse nõude täitmise üle.

Käesolev ohuproгноos hõlmab kogu Eestit ning selle lisaks on interaktiivne A-B-C tabel ohtlike kemikaalide käitlemiskohti puudutava informatsiooniga (geograafiline määratlus, ohualad ja doominoefektid, kohustuslik dokumentatsioon, riiklik järelevalve). Tegemist on nõ elava dokumendiga, st lähtutakse hetkeolukorrast ning olukorra muutudes tehakse vajadusel ka tööplaan ümber.

Ohuolukorra kirjeldus

Ohutusküsimuste üldhinnang tuleneb: varasemad järelevalve tulemused (sh kontrollimata käitised), toimunud õnnetused, kaebused, tähtaegselt ajakohastatud ja tegelikkusele vastavad dokumendid, läbiviidud tehnilised auditid, avalikkuse teavitamise kohustuse täitmine, oskus ja võime reageerida õnnetusele.

Peamised ohud kemikaale käitlevates ettevõtetes on kemikaalide pihkumised, lekked, mittesoovitavad kemikaalide segunemised, põlengud, mida võivad põhjustada seadmete tehnilised rikked, valed töövõtted ja eksimused tuletööde teostamisel, inimlik eksitus ja hooletus (sh puudulik ohutusala juhendamise).

Ohuolukord võib tekkida ka siis, kui ettevõtte poolt koostatud ja esitatud dokumentides ei kajastu kõik riskid, mis võib tähendada, et ettevõtte ei ole endale kõiki riske teadvustanud, mis omakorda võib tingida ennetavate ja leevendavate meetmete puudulikkuse. Kindlasti on üheks faktoriks ka valesti arvutatud ohualad (kaardid) või käideldavad kogused teabelehel ei vasta tegelikkusele (sh tegelikud kogused on suuremad). Näiteks ohutuse tagamise süsteemi kirjelduses ei kajastu ettevõtte tegelik toimimine – illustab olukorda või annab tulevikuvisioni või ohtlikke kemikaale käitleb ettevõtte, kellel puudub selleks pädevus ja vastavad load. Samuti sündmuse toimumisel vale tegutsemine ja avalikkuse teavitamata jätmine või puudulik ressursi planeerimine õnnetusele reageerimiseks. Lisaks võib olla ohumärgistus puudu või puudulik.

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed

Kemikaalide sattumisel keskkonda võib kaasneda keskkonnareostus, tulekahju, plahvatus, mürgipilvede levik. Kui nimetatud protsesse ei suudeta kontrolli alla saada, siis õnnetuse tagajärjed võivad olla väga ulatuslikud (oht elule, tervisele, varale, keskkonnale). Pakendite ja anumate nõuetekohase märgistuse puudumine, riskide puudulikeadvustamine ja ennetavate meetmete puudulik rakendamine, võib viia tõsise õnnetuseni. Valed ohualad võivad eksitada õnnetuse korral elanikkonna teavitamist, evakuatsiooni ning päästetööde teostamist. Puudulikud andmed kemikaalide

nomenklatuuri ja koguste kohta võivad kaasa tuua vale ohtlikkuse kategooria ja sellest tulenevalt valed dokumendid ning puuduliku riskide käsitlemise (ennetamine ja leevendamine).

Enamus käitised on mõjutatud välistest ohtudest, mis võivad suurendada suurõnnetuse riski või raskendada selle tagajärgi (äärnuslikud ilmastikutingimused – loodusõnnetused, ulatuslikud maastikupõlengud, terrorism, vandalism).

Ohuolukorra tekkimise tõenäosus

Kemikaalide käitlemisel juhtub väikeseid lekkeid, pihkumisi sageli (avariiklapid, vananenud tihendid, toodete laadimine), kuid nendega on tehnoloogilises protsessis arvestatud ja ettevõtte suudab need protsessid hoida kontrolli all. Viimast kümne aasta jooksul on toimunud mõned põlengud, mis pole väljunud ettevõtte territooriumilt. Iga viies käitis pole oma dokumente ajakohastanud või on jäänud sellega hiljaks. Aasta jooksul tuvastatakse ohumärgistuse puudumist paaris ettevõttes ning kogused teabelehel valed viiel ettevõttel. Iga neljanda käitise hädaolukorra lahendamise plaan (edaspidi HOLP) ei vasta tegelikule olukorrale.

Ohu tõrjumiseks kohaldatavate riiklike järelevalve meetmete kirjeldus

Riikliku järelevalve läbiviimisel juhendatakse korrakaitseasutusest, arvestades muid asjakohaseid asutusesiseseid norme, süüteotunnuste ilmnemisel ja vastava pädevuse olemasolul algatatakse väärtemenetlus või esitatakse pädevale asutusele väärteteade. Menetlusse kaasatakse vajadusel teiste valdkondade spetsialistid. Menetluse alustab see pädev asutus, kellele teave laekus esimesena või kelle ainupädevuses see on. Pädevad asutused teevad oma ülesannete täitmisel koostööd (sh vahetavad informatsiooni kohustuslike dokumentide, nende kooskõlastamise ja riikliku järelevalve plaanide kohta).

Ohuproгноosi põhjal koostatakse iga-aastased tööplaanid pidades silmas viie aasta intervalli. Regulaarse järelevalve käigus kontrollitakse ettevõtete poolt esitatud dokumentide vastavust tegelikule olukorrale, hinnatakse, kuidas ettevõtte enda poolt kehtestatud reegleid täidab ning tagab üldist töökultuuri ja heakorda territooriumil ning avalikkuse teavitamise nõude täitmist.

Olulisel kohal on ka rahvusvaheline koostöö ja teabe vahetamine teiste riikide pädevate asutuste ning rahvusvaheliste organisatsioonidega. Täiendavalt koostatakse infomaterjale (sh juhendeid) ja korraldatakse teabepäevi ettevõtjatele teadlikkuse tõstmiseks.

PÄA kontrollib üldjuhul A-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtteid kord ühe aasta jooksul, va terminalid, lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitised – kord kahe aasta jooksul, katlamajad – kord kolme aasta jooksul. B-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtteid kord kolme aasta jooksul. C-kategooria ehk ohtlike ettevõtteid kord kolme aasta jooksul, va katlamajad, tanklad ja veeldatud gaasi käitised, mida kontrollitakse kord viie aasta jooksul. Kui järelevalve käigus tuvastatakse rikkumine ning ettevõttele antakse ettekirjutus, siis sellisel juhul järelkontrolli eesmärgil tehtavad paikvaatlused teostatakse ettekirjutuse täitmise tähtaja saabumisel ja tööplaani väliselt ja neid objekte kvartali tööplaani ei lisata.

TTJA kontrollib üldjuhul A-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtteid kord kahe aasta jooksul, va terminalid, lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitised – kord kolme aasta jooksul, katlamajad – tegevusloa taotlemisel. B-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtteid kord kolme aasta jooksul, va pürotehniliste toodete käitised – kord nelja aasta jooksul. C-kategooria ehk ohtlike ettevõtteid – kord viie aasta jooksul, va tanklad ja veeldatud gaasi käitised, mida kontrollitakse seadme ohutuse seaduse auditite raames, katlamajad – tegevusloa taotlemisel.

Neid tähtaegu võib mitte kohaldada ettevõtetes, kus ei toimu tehnoloogilisi protsesse (segamine, destillatsioon, kõrge temperatuur, jms) ning kemikaali hoitakse auditeeritavas surveseadmes, mille auditid on toimunud korrapäraselt ja positiivsete tulemustega.

Riikliku järelevalve käigus pööratakse tähelepanu järgmistele suurõnnetuse vältimiseks kohaldatavatele meetmetele: organisatoorsed (koolitus, audit, muudatuste sisseviimine, juhendid,

tehnilised kontrollid, hooldused-remondid, sisuliselt ohutuse tagamise süsteemi kirjeldus) ja tehnilised (gaasiandurid, nivooandurid, rõhuandurid, veekardinad, videovalve, automaatika). Lisaks ennetus ja leevendus meetmete korral automaatne tulekahjusignalisatsioon, veekardinad, sireenid, kustutusvahendid (HOLP ja ohutusaruande osa). Ajakohased andmed: kemikaalide loetelu ja kogused, käitlemisprotsessid, kasutatavad seadmed, alltöövõtt, info vedude kohta (kemikaal, sagedus, kogused, liik, võimalusel marsruut), ümbrus ja naabritelt tulenev oht. Avalikkuse teavitamine: infolehed, kodulehed, ohualas olevate isikute teavitamine.

Viited mudelitele, allikmaterjalidele

Direktiiv 2012/18/EU – SEVESO III artikkel 20, punkt 4 annab A-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtte kontrolli sageduseks maksimaalselt üks kord aastas ja B-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõttele maksimaalselt kord kolme aasta jooksul. Pädevate asutuste infosüsteemide (JVIS, OIS) statistika järelevalve tulemuste kohta. Teistelt järelevalveasutustelt laekunud info (TTJA, KKA jne).

2. Tarbimiskeskkonna valdkondlikud ohuprognosisid

TKO valdkondlikud ohuprognosisid sisaldavad valdkondlikku ohuolukorra lühikirjeldust, selle tekkimise tõenäosust, võimalikke tagajärgi, kontrolleset ning kasutusele võetavaid meetmeid.

I KAUBANDUSE JA REKLAAMI VALDKOND

Valdkonna turujärelevalve eesmärk on hästi toimiv tarbijaturg, kus müüakse tarbijale ohutuid kaupu ja teenuseid nende sihipäraseks kasutamiseks, turul toimib terve konkurents ja ettevõtted arvestavad oma tegevuses tarbijate seaduslike majanduslike huvidega. Valdkonna ülesandeks on järelevalve teostamine tarbijaturul müüdavate kaupade ja teenuste üle, tarbijaga sõlmitavate tüüplepingute tingimuste läbivaatamine, tarbijate ja ettevõtjate nõustamine.

Järelevalve objektiks kõige üldisemalt on tarbijaturul müüdavad tooted ja teenused, nende ohutus ja vastavus lepingutingimustele (võlaõigusseadusest (edaspidi VÕS) lähtuvalt eelkõige koguse, kvaliteedi, liigi, kirjelduse ja pakendi osas), kaupade ja teenuste kohta esitatav teave, sh hinna kohta esitatav teave, kaupade ja teenuste reklaam kui ka turundusvõtted üldisemalt. Lisaks tarbijakaitseseaduses (edaspidi TKS), VÕS-is sätestatud nõuete täitmise üle järelevalve tegemisele, kontrollib Tarbijakaitsese ja Tehnilise Järelevalve Amet ka eriseadustes – kaubandustegevuse seaduses (edaspidi KaubTS), alkoholiseaduses (edaspidi AS), tubakaseaduses (edaspidi TubS) jne sätestatud nõuete täitmist.

Kaubanduse valdkonda iseloomustab pidev muutumine (kaubandus kasvab, konkurents tiheneb, uued ettevõtjad tulevad turule) ja suuremat mõju sellele avaldab e-kaubanduse kiire areng, millele omakorda avaldab mõju sideteenuse turu kiire areng. Tänapäeval on e-kaubandus kasvanud oluliselt kõrgemale tasemele kui seda on jaekaubandus tervikuna, kuid vaatamata sellele eksisteerib selle kõrval jätkuvalt ka füüsiline jaekaubandus, kus jaemüügiettevõtted omavad reaalselt müügipinda müügiks pakutava või müüdava kaubale või teenusele.

Kaubanduse ja reklaami (alkohol, tubakas ja e-kaubandus) valdkonna analüüs, millele põhineb 2019. aasta ohuprognosis, teostati valdkonna põhiselt arvestades sealhulgas õigusaktidest tulenevaid nõuded turujärelevalveks, EL-i prioriteete, eelmiste aastate turu inspekteerimise tulemusi, ametile saabunud tarbijate kaebuste, pöördumiste ja vihjete sisu ning hulka ja võimalikku otsest ohtu inimese tervisele, elule ja varale.

1.1. Kaupleja poolt tarbijale antav lepingueelne teave on e-kaubanduses esitatud puudulikult ja kaupleja ei täida tarbija ees kohustust tähtaegse kauba tarnimise osas.

Kirjeldus: E-kaubandus on kiiresti arenev valdkond, mistõttu tuleb turule üha enam juurde kauplaid, kes pakuvad ja müüvad tarbijale kaupsid elektroonilises keskkonnas ning lepingud tarbija ja kaupleja vahel sõlmitakse sidevahendi abil füüsiliselt üheaegselt samas kohas viibimata.

Kuigi e-kaubanduse valdkond (seda just tarbija lepingueelse teavitamise osas) on VÕS-ga põhjalikult reguleeritud, näitavad järelevalvetulemused, et mitte kõik kauplaid, kes tegutsevad e-kaubanduse valdkonnas, ei täida VÕS-ga reguleeritud nõudeid tarbija lepingueelse teavitamise osas.

Senise turuolukorra hinnangu ja varasemate järelevalve tulemuste põhjal on joonistunud välja e-kaubanduses tegelevate kauplejate poolt probleemsete tegevuste pingerida:

- 1) lepingueelse teabe kuvamine on seadusega vastuolus või puudulik esitamine, sh toote tagastamisõiguse välistamine.

Taganemisõiguse rikkumise mõju:

- taganemisõigusest teavitamata jätmine toob kaasa taganemisõiguse 12 kuu jooksul asja kättesaamisest. Lisaks ei ole ettevõtjal õigus nõuda tarbijapoolsel lepingust taganemisel

sellisel juhul toote väärtuse vähenemise hüvitamist. Seega teatamata jätmine kahjustab ettevõtja enda majandushuve.

- riiete tagastamine – riiete tagastamisõiguse puhul, kui toode on kasutatud ning selle väärtus on vähenenud, on tarbijal õigus siiski toode tagastada. Tagastusõiguse rikkumisel ei ole tagatud tarbija 14-päevane taganemisõiguse olemasolu.
- hügieeniriskiga seotud toodete tagastamine – ettevõtjad soovivad võimalikult palju tooteid mahutada hügieeniga seotud toodete alla, et välistada taganemisõigus. Kui tarbija ei ole teadlik, millisele tootele laieneb taganemisõiguse välistus, nõustub tarbija tagastusõiguse loobumisega kergemalt. Sellises olukorras ei ole tarbija õigused õigesti rakendatud.
- kasutatud toodete tagastamine - tarbija võib ettevõtja teadmatust ära kasutada ning ettevõtja kannab tarbija tegevuse tõttu majanduslikku kahju.

Kui ei ole korrektselt viidatud õiguskaitsevahenditele, mida tarbijal on õigus kasutada lepingurikkumise puhul, siis ei ole tarbijal vajalikku teavet, et teha informeeritud ostuotsus. Kuigi tarbija ei kaota seadusest tulenevaid õiguskaitsevahendite kasutamise võimalusi, siis ettevõtjad, vältides õiguskaitsevahenditele tähelepanu juhtimast, loodavad, et tarbija ei ole kursis seadusest tulenevate õigustega ning seetõttu ei tea neid õigusi ka kasutada. Nii võib tarbija jääda ilma vajalikust kaitsest.

Tarbija teavitamata jätmisel tarbijavaidluste komisjoni pöördumise võimalusest võib jätta tarbija teadmatusse, kus oma õiguseid kaitsta. Tarbija ei pruugi olla kursis kohtuvälise vaidluse lahendamise võimalustest. Lepingueelse teabe teavitamata jätmine või puudulikult teavitamine tarbijale vähendab ettevõtete usaldusväarsust.

Ettevõtjad ei ole mõistnud, et ka sotsiaalmeedia gruppides, nagu Facebookis, Instagramis ja suletud gruppides kauba müüki teostades, on tegemist majandus- ja kutsetegevusega, tuleb tarbijale esitada lepingueelne teave. Kauplejad on arusaamal, et ainult e-poe platvormidel tuleb lepingueelset teavet esitada.

2) toote tarnimisega oluliselt hilinemine.

Tarbijale on lubatud kauba tarneaeg, kuid kaupleja ei tarni või jätab tarnimata tarbijale kauba lubatud aja jooksul. Oluline tehinguotsuse tegemise kriteerium on tarbija jaoks tarneaeg. Lühike tarneaeg meelitab tarbijat ostma tooteid just sellest e-poest, mis pakub toote kättesaamist kõige kiiremini. Kui kaupleja ei suuda lubatud tähtaja jooksul kaupa tarnida, petetakse sellega tarbijat ja moonutatakse oluliselt tarbija õigust teha teadlik tehinguotsus.

3) toote mittetarnimine.

E-kaubanduses on suur risk asjaolul, et tarbija tasub toote eest ostusumma, kuid toodet tarbijale ei tarnita. Põhjusteks on: petuveebileht, kelle eesmärk ei olegi kaupa tarnida; tarnija laost on toode otsa saanud ning kaupleja on veebilehel esitlenud toodet, mida reaalsuses ei ole võimalik tarnida; e-pood läheb pankrotti.

4) hinna kuvamine soodushinnana, kui varasemalt oli soodushind toote täishind ehk kunstlik hinna kergitamine, et saaks näidata suuremat allahindlusprotsenti.

Tarbijat mõjutatakse tehinguotsust tegema ehk asja ostma sellega, et kuvatakse tootel suur allahindlusprotsent. Tarbijale jääb mulje, et tegemist on suure soodustusega ning toote hea hinnaga saamiseks tuleb tal see kohe ära osta. Reaalsuses esitavad kauplejad esialgu toote tavahinna (näiteks 250 eurot), kuid soodusperioodi ajaks märgivad, et toote soodushind on 250 eurot ning toote tavahind 299 eurot. Sellega ei võimaldata tarbijal teha teadlikku tehinguotsust ning samuti ei võimaldata objektiivselt võrrelda hindu, kuna tarbijale ei esitata tõest teavet toote täis- ja soodushinna kohta.

5) soodusperioodid ei ole piiritletud.

KaubTS § 11 lg 1 p 2 järgi peab kauba soodusmüük kestma piiritletud aja. KaubTS ei nõua, et soodusperiood oleks e-kauplustes välja toodud ehk tarbijale näidatud. See annab kauplejale võimaluse soodusperioodi lõputult teha ning järelevalvemenetluse raames on keerulisem tõestada, mis perioodil pidi soodusmüük olema ja mis aja soodusmüük realselt kestis. Soodusperioodi lõputu esitlemine ei võimalda tarbijal teha teadlikku tehinguotsust, kuivõrd tarbija arvab, et soodusperiood kestab teatud aja ning tal on vaja koheselt toode soodustuse saamiseks ära osta.

6) lisatasude kuvamine lõpphinnast eraldi.

Lõpphinnas peavad sisalduma kõik kohustuse täitmisega seotud kulutused, sh ka maksud. E-kauplused lisavad aga ostuhinnale täiendavaid lisatasusid, mis peaks sisalduma juba lõpphinnas, nt haldustasu ja tellimuse töötlemise tasu, mida küsitakse kauba komplekteerimisega, laotöödega ja kauba ettevalmistusega seotud kulude hüvitamiseks.

7) veebiplatvormid ning vahendaja vs lepingupoole eristamine.

Populaarsed on vahenduskeskkonnad, mille osas tarbija ei mõista, et vahendaja ei ole tihti müügilepingu pooleks ning tekivad arusaamatused, kellele võib tarbija müügilepingust tulenevaid nõudeid esitada. Oluline on hinnata, kas tegemist on ainult kauba vahendajaga või on veebiplatvormi pakkuja puhul tegemist ka ise lepingupoolega.

E-kaubanduse valdkonna kaardistamise analüüs näitab, et enim tellitakse tarbijate poolt e-kaubanduse teel elektroonikat (39%), seejärel ilu- ja tervisetooted (36%) ning rõivaid (33%), samuti tellitakse mööblit ja sisustust ning kodu ja aiaga seonduvaid tooteid. Kaupade hinnad varieeruvad väga suurelt, kuna internetipoodidest on võimalik tellida 2 eurot maksvaid aksessuaare kui ka 700 eurot maksvaid külmkappe.

Ohu tekkimise tõenäosus: Kõrge

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Arvestades asjaoluga, et kauplejate poolt on tarbija lepingueelne teave esitatud puudulikult, on suur oht, et tarbija õigused ning majandushuvid saavad kaupleja poolt sätestatud müügitingimuste tõttu kahjustada, kui tarbija ise ei ole teadlik oma õigustest. Rahaline kahju (kaupleja poolt toote mittetarnimise korral tarbijale).

Kontrolliese: E-poe müügitingimused, tarbijale müüdav kaup, veebilehel esitatud informatsioon hinna osas, kauplemisvõtete seaduslikkus.

Meetmed: TKS § 64 lg 1 kohaselt tarbijate kollektiivseid huve kahjustata tegevuse lõpetamiseks ja sellisest tegevusest hoidumiseks võib Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti peadirektor või tema volitatud ametiisik teha ettekirjutuse või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet võib pöörduda Eesti Vabariigi nimel hagiga maakohusse. KorS § 28 lg 1 kohaselt, ohu või korrariikkumise korral on pädeval korrakaitseorganil õigus panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrariikkumise kõrvaldamise kohustus ning hoiatada teda käesoleva paragrahvi lg-tes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud aja jooksul. KorS §-des 30-32 ja 49-53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

TKS §-s 63 sätestatud kontrolltehing.

1.2. Kaupleja ei täida alkohoolseid jooke müües reklaami- ja alkoholiseadusest tulenevaid nõudeid.

Kirjeldus: 20.12.2017.a võeti vastu AS-i ja reklaamiseaduse (edaspidi RekS) muutmise seadus, millega muudeti RekS-i §-s 28 sätestatud nõudeid alkoholi reklaamile. Nõuded alkoholi reklaamile jõustusid 01.06.2018.a.

Alates RekS-i muudatuste jõustumise hetkest kuni seisuga 31.12.2018.a näitavad läbiviidavad järelevalvetulemused, et mitte kõik kauplejad ei täida RekS §-st 28 tulenevaid nõudeid, avalikustades internetis, trükimeedias ja telemeedias alkoholsete jookide reklaami, mis on vastuolus RekS §-i 28 sätetega. Enim rikkumisi on seotud RekS § 28 lg-tes 1 ja 3 sätestatuga, kus on kehtestatud nõuded alkoholi reklaamis kuvamiseks lubatud teabele ja nõuded lubatud teabe visuaalsele ja helilisele kujundusele.

Ohu tekkimise tõenäosus: Kõrge

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: RekS-is 01.06.2018.a jõustunud muudatuste eesmärk on vähendada alkoholireklaamide atraktiivsust ning reklaamide võimet kujundada sotsiaalseid norme ja mõjutada alaealisi, kinnistada arusaamist, et alkoholitarbimine on möödapääsmatu ja seostada alkoholitarbimist erinevate olukordade ja tegevustega, tekitada alkoholitarbimise suhtes positiivseid ootusi ja jätta muljet, et negatiivsed tagajärjed puuduvad. Muudatuste olulisim oodatav mõju puudutab alaealisi.

Kui RekS § 28 lg-tes 1 ja 3 sisalduvate nõuete rikkumisel avalikustatakse reklaami, mis sisaldab keelatud teavet siis reklaamis esitatud teave ei ole käsitatav neutraalse ega tootekesksena. RekS § 28 sätetega vastuolus oleva alkoholi reklaami avalikustamine võib muuta alkoholse toote atraktiivseks, alkoholset jooki võidakse seostada erinevate olukordade ja tegevustega, alkoholse joogi tarbimise osas võivad tekkida positiivsed ootused. Lisaks võivad atraktiivsed alkoholse joogi reklaamid mõjutada alaealisi. Eeltoodu on vastuolus nii RekS § 28 muutmise eesmärgi ja RekS §-s 28 kehtivate nõuetega.

Kontrollise: Alkoholi reklaam trükireklaamis (sh kaupluste kliendilehed), telereklaamis, internetis ja sotsiaalmeedias.

Meetmed: KorS § 28 lg 1 kohaselt, ohu või korrarikkumise korral on pädeval korrakaitseorganil õigus panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrarikkumise kõrvaldamise kohustus ning hoiatada teda käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud aja jooksul. KorS §-des 30-32 ja 49-53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

RekS § 31 kohaselt, korrakaitseorgan võib käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras.

1.3. Tubakatoote, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud toote, tubakatootega sarnaselt kasutatava toote või selle osiste müümisel rikutakse kaupleja poolt tubakatoote märgistuse nõudeid ja reklaamiseadusest tulenevaid nõudeid.

Kirjeldus: RekS § 17 lg 1 kohaselt on tubakatoote reklaam keelatud. Keeld laieneb ka tubakatoote tarvitamiseks mõeldud tootele ning tubakatootega sarnaselt kasutatavatele toodetele ja nende osistele.

Tubakatooteid müüakse kõikjal jaekaubanduses ja need on tarbijatele kergesti kättesaadavad.

RekS-is sätestatud tubakatoote reklaami keelamise eesmärk on tagada läbi selle keelu inimese tervise kaitse, eelkõige sihtgrupp - alaealiste osas. Tubakatoodete reklaami keelustamine aitab vähendada tubakatoodete kättesaadavust alaealistele ning aitab tagada alaealiste kaitse tubakatoodete kahjuliku mõju eest.

Varasemate järelevalvetulemuste põhjal on joonistunud välja tubakatoodete ja tubakaga seonduvate toodete müümisel kauplejate poolt probleemsete tegevuste pingerida:

- 1) tubakatoote pakendi märgistus;
- 2) tubakatoote ja tubakaga seonduvate toodete väljapanek müügikohas (müügikohas esitatud teave sisaldab reklaamielemente).

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmise

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Oht tarbija tervisele ja elule.

Kontrolliese: Jaemüük kauplustes ja e-poodides.

Meetmed: KorS § 28 lg 1 kohaselt, ohu või korrarikkumise korral on pädeval korrakaitseorganil õigus panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrarikkumise kõrvaldamise kohustus ning hoiatada teda käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud aja jooksul. KorS §-des 30-32 ja 49-53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

RekS § 31 kohaselt, korrakaitseorgan võib käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras.

1.4. Ebaausa kauplemisvõtte kasutamise keelu rikkumine kaupleja poolt.

Kirjeldus: TKS §-is 13 sätestatu kohaselt kauplemisvõtte on kaupleja tegevus, tegevusetus, teguviis või esitusviis, kommertsteade, sealhulgas reklaam, ja turustamine, mis on otseselt seotud kauba või teenuse reklaamimisega, pakkumise, müügi või tarnimisega tarbijale.

Kauplemisvõtte on ebaaus, kui see on vastuolus ametialase hoolsuse nõuetega ja moonutab oluliselt tarbija majanduskäitumist. **Ebaausa kauplemisvõtte kasutamine on keelatud nii enne kui pärast tehingu tegemist, samuti tehingu tegemise ajal.** Eelkõige on ebaausad tarbijat eksitavad või tema suhtes agressiivsed kauplemisvõtted.

Eksitavad kauplemisvõtted on kauplemisvõtted, millega tarbijale edastatakse valeinfot või esitatakse õiget infot viisil, mis võib tarbijat tõenäoliselt eksitada, kuna on ebaselge, arusaamatu või mitmeti mõistetav. Samuti ei tohi tarbijale jätta esitamata sellist olulist infot, mille teadmine on tarbijale vajalik ja aitaks tal teha oma ostuotsust. Eelkõige peetakse silmas siin teavet kauba või teenuse peamiste omaduste ja hinna või hinnaeelise olemasolu kohta, samuti kauba kasutamisega seonduva hoolduse ja varuosade, aga ka tarbija õiguste kohta, sealhulgas õigus asja ümbervahetamisele või hüvitusele. TKS-is on esitletud kirjeldused eksitavatest ja agressiivsetest kaubandustavade, mille kasutamine on alati ja kõigil asjaoludel keelatud.

Varasemad järelevalvetulemused näitavad, et kauplejate poolt toimub jätkupidev ebaausate kauplemisvõtete kasutamine, mis seisneb:

- 1) hinnateabe arusaadavuses tarbijatele;
- 2) tarbijate eksitamises hinna teabega;
- 3) soodushindadega kampaaniakaupade olemasolus.

Kauplejad kasutavad ebaausaid kauplemisvõtteid kauba või teenuse reklaamimisel, pakkumisel või müümisel. Jaekaubanduses esineb juhtumeid, kus tarbijale müügisaalis välja pandud kauba hind ei vasta hinnale kassasüsteemis, nt. tuleb tarbijal kaupluses ostu tehes tasuda kauba eest tunduvalt suurem hind kui seda tegelikult oli müügisaalis kauba juures avaldatud hinnateabel. Selline kaupleja tegevus on käsitletav ebaausa kauplemisvõttena, kuna tarbijale esitatakse valeandmeid kauba ühe peamise omaduse kohta, milleks ilmtingimata kauba hind seda on. Samuti on juhtumeid, kus kaupleja poolt antakse tarbijale eksitavat teavet sooduskampaaniate kohta, et tarbijal on võimalik osta lubatud kaup allahindlusprotsendiga, kuid kui tarbija läheb kauplusesse toodet ostma, siis selgub, et lubatud allahindlusprotsent antud kaubale ei laiene või on kaup kampaaniaperioodi ajal (reklaamlehel toodud kaup) enne kampaaniaperioodi lõppu

kaupluses läbimüüdud.

Ohu tekkimise tõenäosus: Kõrge

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Rahaline kahju tarbijale.

Kontrolliese: Tarbijale pakutavad ja müüdavad kaubad.

Meetmed: KorS § 28 lg 1 kohaselt, ohu või korrariikkumise korral on pädeval korrakaitseorganil õigus panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrariikkumise kõrvaldamise kohustus ning hoiatada teda käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud aja jooksul. KorS §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

TKS §-s 63 sätestatud kontrolltehing.

1.5. Kauba müügi kohta kehtestatud nõuete rikkumine (eestikeelse kasutusjuhendi puudumine tehniliselt keerukal või kasutamisel erioskust nõudval kaubal).

Kirjeldus: TKS § 1 lg 4 kohaselt tarbijale kauba või teenuse pakkumisel või müümisel või muul viisil turul kättesaadavaks tegemisel kohaldatakse TKS-ist, VÕS-ist, toote nõutele vastavuse seadust ning teistest seadustest tulenevaid nõudeid.

TKS § 6 lg 1 kohaselt tehniliselt keerukale või kasutamisel erioskust nõudvale kaubale peab tootja lisama kasutusjuhendi. Sellisteks kaupadeks on näiteks erinevad kodumasinad ja olmeelektroonika, sidevahendid (nt. telefonid, arvutid jm), erinevad komplekteeritavad kaubad (nt. mööbel, valgustid jm).

Vastavalt TKS-ile peab kasutusjuhend sisaldama tarbijale vajalikku teavet kauba õigeks, sihipäraseks ja säästlikuks kasutamiseks ning kauba õigeks kokkupanemiseks, paigaldamiseks (paigaldusjuhise peab ilmnema vajadusel asjale sobiv asukoht), ühendamiseks, hooldamiseks (käsitleb asja puhastust või korrapärast hooldamist) või säilitamiseks (asja säilitamiseks sobivad tingimused) ja vajaduse korral ka hävitamiseks. Kui kaup koosneb mitmest osast, lisatakse kasutusjuhendisse loetelu kauba juurde kuuluvatest osadest (komplekti koostisosad). Seetõttu peab võõrkeelne kasutusjuhend olema tõlgitud eesti keelde vähemalt selles ulatuses, et see sisaldaks vajalikku teavet kauba õigeks ja sihipäraseks kasutamiseks ning ka selle õigeks hooldamiseks.

Müüja peab ostjale asja vastuvõtmiseks ning valdamiseks, kasutamiseks ja käsutamiseks vajalikud dokumendid (asja juurde kuuluvad dokumendid) lepingus ettenähtud vormis üle andma asja üleandmise kohas asja üleandmise ajal. Kui müüjal on õigustatud huvi jätta asja kohta käivad dokumendi originaal endale, peab ta ostjale viimase nõudmisel andma dokumendi originaali asemel ära kirja või väljavõtte (VÕS § 211 lg 1).

Varasemad järelevalvetulemused näitavad, et tehniliselt keerukal või kasutamisel erioskust nõudval kaubal, on küll tootja poolt pandud kaasa võõrkeelne kasutusjuhend, kuid eestikeelne kasutusjuhend puudub. Eestikeelse kasutusjuhendi puudumisel tehniliselt keerukal või kasutamisel erioskust nõudval kaubal, võib põhjustada tarbija poolt toote valesti käsitlemise ja kasutamise, mis omakorda võib põhjustada otsest ohtu tarbija elule, tervisele ja varale.

Ohu tekkimise tõenäosus: Kõrge

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Oht tarbija tervisele, elule ja varale.

Kontrolliese: Tarbijale pakutavad ja müüdavad tehniliselt keerukad või kasutamisel erioskust nõudvad kaubad.

Meetmed: KorS § 28 lg 1 kohaselt, ohu või korrariikkumise korral on pädeval korrakaitseorganil õigus panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrariikkumise kõrvaldamise kohustus ning hoiatada teda käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud aja jooksul. KorS §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

TKS §-s 63 sätestatud kontrolltehing.

1.6. Müüja poolt tarbijale antav lepingueelne teave pretensiooni esitamise õiguse ja ajalise kestvuse kohta on puudulik.

Kirjeldus: TKS § 4 lg 2 kohaselt on kaupleja ja tootja kohustatud andma tarbijale enne kauba omandamist või teenuse kasutamist teavet kauba või teenuse omaduste ja kasutamistingimuste ning kauba omandamiseks või teenuse kasutamiseks sõlmitava lepingu kohta ulatuses ja korras, mis vastab VÕS-is või muus seaduses sätestatud lepingueelse teabe andmise kohutusele ja TKS-is nimetatud tingimustel.

Tarbijalemüügi puhul vastutab müüja asja lepingutingimustele mittevastavuse eest, mis ilmneb kahe aasta jooksul asja üleandmisest ostjale (VÕS § 218 lg 2).

Varasemad ametisse laekunud tarbijate kaebused ja pöördumised, samuti järelevalvetulemused näitavad, et müüjad ei tee vahet seadusest tuleneval pretensiooni esitamise õigusel ja tootja või müüja antud vabatahtlikul müügigarantiil ning eksitavad seetõttu väärinfo andmisega tarbijat. Kui tarbijale antakse ebaõiget teavet või jäetakse sellekohane teave üldse andmata, võib tarbija saada majanduslikku kahju kuna ei pöördu kaubal ilmnenu puuduse ilmnemisel õigeaegselt kaebusega kaupleja poole (asja tasuta parandamine, asendamine).

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmise/kõrge

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Rahaline kahju tarbijale.

Kontrolliese: Tarbijale pakutavad ja müüdadavad kaubad, teenused (nt. autohooldustööd, keemiline puhastus, töövõtulepinguga eritellimusel toodete valmistamine jne).

Meetmed: KorS § 28 lg 1 kohaselt, ohu või korrariikkumise korral on pädeval korrakaitseorganil õigus panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrariikkumise kõrvaldamise kohustus ning hoiatada teda käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud aja jooksul. KorS §-des 30-32 ja 49-53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

TKS §-s 63 sätestatud kontrolltehing.

II TURISMI JA MEELELAHUTUSTEENUSTE VALDKOND

2.1. Pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste pakkumiseks ja müümiseks ette nähtud nõuete ning kohustuste täitmata jätmine või puudulik täitmine reisiettevõtjate poolt.

Kirjeldus: 2.1.1. Majandustegevusteade ja tagatis

Reisikorraldajana ja seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustava ettevõtjana tegutsemine eeldab majandustegevusteade esitamist ning nõuetekohase ja seejuures piisava tagatise omamist.

Majandustegevusteade esitamise kohustus tuleneb turismiseaduse (edaspidi ka TurS) § 8 lg-st 1, mille kohaselt on TurS §-s 6 nimetatud tegevusalal tegutseval ettevõtjal kohustus esitada majandustegevusteade.

Tagatise kohustust reguleerib TurS § 15 ja nõudeid tagatisele TurS § 15¹.

TurS § 15 lg 1 lause 1 kohaselt, reisikorraldajal peab olema tagatis TurS § 15 lg 3 loetletud kohustuste täitmiseks ning TurS § 15 lg 3 näeb ette, et reisikorraldaja peab omama piisavat rahalist tagatist:

- 1) reisija naasmiseks reisi lähtekohta või teise kokkulepitud kohta, kui pakettreisileping sisaldab reisijavedu;
- 2) reisija majutamiseks kuni naasmiseni reisi lähtekohta või teise kokkulepitud kohta;
- 3) reisija nimel pakettreisilepingu alusel tasutud maksete tagastamiseks reisijale pakettreisi ärajäämise korral või hüvitise tasumiseks pakettreisi ärajäänud osa eest;
- 4) reisijale tasu tagastamiseks lunastamata pakettreisi kinkekaardi eest.

TurS § 15 lg 1 lause 2 kohaselt, seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustaval ettevõtjal peab olema tagatis TurS § 15 lg 4 loetletud kohustuste täitmiseks ning TurS § 15 lg 4 näeb ette, et seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja peab omama piisavat rahalist tagatist:

- 1) reisija nimel seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustavale ettevõtjale seotud reisikorraldusteenuste eest tasutud maksete tagastamiseks reisijale seotud reisikorraldusteenuste osaks oleva reisiteenuse osutamata jätmise korral või hüvitise tasumiseks reisiteenuse ärajäänud osa eest;
- 2) reisija naasmiseks reisi lähtekohta või teise kokkulepitud kohta, kui seotud reisikorraldusteenused hõlmavad reisijavedu ja seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja on reisijaveo eest vastutav;
- 3) reisija majutamiseks kuni naasmiseni reisi lähtekohta või teise kokkulepitud kohta, kui seotud reisikorraldusteenused hõlmavad reisijavedu ja seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja on reisijaveo eest vastutav.

TurS § 15¹ lg-tega 1, 2, 3 ja 4 on kehtestatud tagatise minimaalsed kohustuslikud määrad sõltuvalt reisiettevõtja tegevusaladest ning TurS § 15¹ lg 11 nähakse ette, et kui reisiettevõtja tegutseb mitmel tagatist nõudval tegevusalal, siis ei või tagatis olla väiksem, kui nõutakse suurima tagatise summaga tegevusalal, kuid reisiettevõtja on kohustatud tagatise piisavust hindama ja tagatist vajaduse korral suurendama (TurS § 15¹ lg 12), tagades seeläbi nii TurS § 15 lg-tes 1, 3 ja 4 kui ka TurS § 15¹ lg 6 sätestatud kohustuse täitmise: reisiettevõtja tagatis peab igal ajal olema piisav TurS § 15 lg-tes 3 ja 4 sätestatud kohustuste täitmiseks.

Eeltoodust tulenevalt on reisiettevõtja kohustatud taotlema, vormistama ja omama tagatist, mis oleks kogu tema tegevuse igal ajahetkel piisav, et vajaduse korral oleks tagatise arvelt võimalik täita kõik TurS-ist tulenevad kohustused ning seejuures on reisiettevõtja kohustatud seatud ja omandatava tagatise suurust hindama ning vajaduse korral seda nõuetekohaselt ja õigeaegselt suurendama.

TurS-iga ette nähtud tagatishõlme mittetäieliku täitmise korral või täitmata jätmise korral on reisijate õiguste ja huvide kõrgetasemeline kaitse tagamata. Senine turuolukorra hinnang ja varasem praktika kinnitab olukorda, kus reisijatele on tagatishõlme mittetäieliku täitmise tõttu või täitmata jätmise tõttu tekkinud või võib tekkida varaline kahju.

2.1.2. Lepingueelne teave

Et reisijad saaksid pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste puhul rohkem teavet, on reisiettevõtjad kohustatud esitama standardteabe infotelefonidele. Pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiivi (EL) 2015/2302 põhjendustes on selgitatud, et võimaldada reisijatele suuremat selgust ja teadlike valikute tegemist erinevate pakutavate reisiteenuste liikide kohta, peaksid ettevõtjad olema kohustatud selgelt ja nähtavalt välja tooma enne, kui reisija on andnud maksmise kohta nõusoleku, kas nad pakuvad pakettreisi või seotud reisikorraldusteenust, ning teavitaksid asjaomase kaitse tasemest.

Enne kui reisija sõlmib pakettreisilepingu või teeb selleks siduva pakkumise, tuleb reisijat teavitada, et tegemist on pakettreisiga direktiivi (EL) 2015/2302 tähenduses ja reisija suhtes

kehtivad kõik pakettreisidele kohaldatavad õigused. Samuti asjaoludest, et reisikorraldaja vastutab täielikult pakettreisi kui terviku teenuste nõuetekohase osutamise eest ning reisikorraldaja tagatis on nõutav.

Enne kui reisija sõlmib mis tahes lepingu, mille tulemuseks on seotud reisikorraldusteenus, või teeb selleks siduva pakkumise, tuleb reisijat teavitada järgmistest asjaoludest. Esiteks, et ta ei saa kasutada pakettreiside korral ettenähtud õigusi ja iga teenuse osutaja vastutab oma teenuse osutamise eest. Ja teiseks, seotud reisikorraldusteenuste korral on ettenähtud tagatiskaitse vastavalt TurS-le ette nähtud korras ja tingimustel.

Ohu tekkimise tõenäosus: Kõrge

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Varaline kahju reisijatele, sealhulgas tarbijatele.

Kontrolliese: Pakettreisi või seotud reisikorraldusteenuste tunnustele vastavate reisiteenuste pakkumine ja müük.

Meetmed:

- Ettekirjutus vastavalt KorS § 28 lg-le 1.
- Ettekirjutus vastavalt TKS § 65 lõigetele 1 ja 2.
- Riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitse seaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt TurS §-le 30¹.
- Kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

2.2 Nõudeagentuuride, kes esindavad reisijaid lennureisija õiguste määramise alusel tekkivate hüvitise nõuete väljanõudmisel, tegevuse mittevastavus seadusele.

Kirjeldus: TKS § 4 lg 2 näeb ette, et kaupleja ja tootja on kohustatud andma tarbijale enne kauba omandamist või teenuse kasutamist teavet kauba või teenuse omaduste ja kasutamistingimuste ning kauba omandamiseks või teenuse kasutamiseks sõlmitava lepingu kohta ulatuses ja korras, mis vastab VÕS-is või muus seaduses sätestatud lepingueelse teabe andmise kohustusele ja käesolevas seaduses nimetatud tingimustele.

Vastavalt VÕS §-le 42 on ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused tühised.

Ebaausa kauplemisvõtte kasutamine on vastavalt TKS §-le 14 keelatud.

Enam kui kümme aastat on kehtinud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu lennureisija õigusi käsitlev määrus nr 261/2004. Selles määruses sätestatud reeglid peaks aitama maandada lennureisijale tekkida võivaid kahjusi, tagama õiguse rahalisele hüvitisele ja hoolitsusele. Määrus näeb ka igale liikmesriigile kohustuse määrata riiklik rakendusamet, kes tagab määruse täitmise nimetatud liikmesriigi territooriumil – Eestis on selleks Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.

Määrus näeb lennuettevõtjale ette kohustuse maksta hüvitist reisijale, kelle lennureis on tühistatud, pikaajaliselt hilinenud või keda on vastu tahtmist lennust maha jäetud. Lennuettevõtja ei ole kohustatud lennu hilinemise või lennu tühistamise korral hüvitist maksma üksnes siis, kui lennu hilinemise või tühistamise põhjustasid erakorralised asjaolud.

Pöördumised ameti poole näitavad, et tihtipeale ei ole reisijad lennuvedajalt saanud määrusejärgset hüvitist. Ametisse esitatud kaebuste puhul on lennuettevõtjad erakorraliste asjaolude selgitamisel tuginenud peamiselt tehnilistele riketele. Samas võib tehniline rike vastavalt Euroopa Kohtu praktikale olla käsitletav erakorralise asjaoluna vaid väga erandlikel juhtudel.

Lennuettevõtjate tõrges suhtumine hüvitise maksmisesse on endaga kaasa toonud uue

tegevusvaldkonna arengu. Turul on tõusvaks trendiks ettevõtete teke, kelle põhiliseks tegevusvaldkonnaks on tarbijate esindamine nimetatud määruse alusel tekkivate hüvitise nõuete väljanõudmisel. Samuti on nõudeagentuurid asunud tarbijatega sõlmima kokkuleppeid nõuete loovutamise kohta nõudeagentuurile.

Reeglina allkirjastab tarbija sellise ettevõttega lepingu, mille kohaselt ta nõustub loovutama oma seaduslikust hüvitisest kuni 30% nõudeagentuuri teenustasuks ja loovutab seejuures ka oma õigused suhelda ise otse lennuvedajaga. Nõudeagentuuri ja tarbija vahel sõlmitavad lepingud võivad potentsiaalselt sisaldada tingimusi, mis tarbija õigusi ebamõistlikult piiravad või kahjustavad.

Kuigi ametile ei ole seni laekunud reisijate kaebuseid nõudeagentuuride tegevuse suhtes, vajab sektor süstemaatilist ning põhjalikku analüüsi tarbija õiguste kaitse seisukohalt. Tihtipeale ei pruugi keerukamates tegevusvaldkondades tarbijad olla teadlikud nende õiguste rikkumisest, mistõttu on taolistes valdkondades oluline järelevalveasutuse initsiatiiv.

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmise

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Varaline kahju tarbijatele.

Kontrolliese: Tarbijale antav teave, sealhulgas lepingueelne teave ning tarbijaga sõlmitud leping ja selle osaks olevad (tüüp)tingimused.

Meetmed:

- Ettekirjutus vastavalt KorS § 28 lõikele 1.
- Ettekirjutus vastavalt TKS § 65 lõigetele 1 ja 2.
- Kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

2.3. Spordiklubide ja muude ettevõtjate, kes osutavad kestvuslepingu alusel vabaaja teenuseid, tegevuse mittevastavus seadusele

Kirjeldus: TKS § 4 lg 2 näeb ette, et kaupleja ja tootja on kohustatud andma tarbijale enne kauba omandamist või teenuse kasutamist teavet kauba või teenuse omaduste ja kasutamistingimuste ning kauba omandamiseks või teenuse kasutamiseks sõlmitava lepingu kohta ulatuses ja korras, mis vastab VÕS-is või muus seaduses sätestatud lepinguelse teabe andmise kohustusele ja käesolevas seaduses nimetatud tingimustele.

Vastavalt VÕS §-le 42 on ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused tühised. Ebaausa kauplemisvõtte kasutamine on vastavalt TKS §-le 14 keelatud.

Nii nagu mujal maailmas, pööratakse ka Eestis järjest enam rõhku tervislikele eluviisidele. Edendatakse ja populariseeritakse erinevaid sportlike vabaaja veetmise viise ning motiveeritakse olema aktiivne. Üheks enda tervise parandamise ja füüsilise aktiivsuse tõstmise võimaluseks on külastada jõusaali ja rühmatreeningute võimalusi pakkuvaid spordiklubisid. Lisaks pakutakse Eestis suurel hulgal ka teisi kestvuslepingu alusel osutatavaid treeninguid, mida pakuvad huvikoolid.

Selliste kestvuslepingute alusel osutatavate sporditeenuste ühine nimetaja on see, et suure tõenäosusega sõlmib tarbija teenuse pakkujaga tüüptingimustega lepingu. Tüüptingimustega lepingut sõlmides nõustub tarbija lepingutingimustega, mis on kaupleja poolt juba eelnevalt välja töötatud ja mille puhul tarbijale ei jää eraldi läbirääkimise võimalust.

Tarbijavaidluste komisjonile esitatud avaldustest on nähtunud, et tarbijatega sõlmitud lepingud on sisaldanud tingimusi, mis piiravad ja kahjustavad tarbija õigusi ebamõistlikult. Seega on ameti seisukohalt oluline, et sõlmitud lepingutes ei oleks kasutatud ebamõistlikult kahjustavaid

tüüptingimusi. Põhjalikku analüüsimist vajab ka teabe andmise kohustuse täitmine ning võimalike ebaausate kauplemisvõtete kasutamine.

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmine

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Varaline kahju tarbijatele.

Kontrolliese: Tarbijale antav teave, sealhulgas lepingueelne teave ning tarbijaga sõlmitud leping ja selle osaks olevad (tüüp)tingimused.

Meetmed:

- Ettekirjutus vastavalt KorS § 28 lõikele 1.
- Ettekirjutus vastavalt TKS § 65 lõigetele 1 ja 2.
- Kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

III FINANTSVALDKOND

Finantssektor ja selle areng on Euroopa Liidus (sh Eestis) olulise tähtsusega – sellele aitavad kaasa pidev tehnoloogia ja piiriülese äritegevuse arenemine, samuti tarbijate suurem nõudlus erinevate finantsteenuste järele. Uued finantstehnoloogiad (FinTech) hõlbustavad juurdepääsu finantsteenustele ja parandavad finantssüsteemi tõhusust. See hõlmab nii erinevaid tooteid, rakendusi, protsesse ja ärimudeleid, mis on muutnud traditsioonilise pangandus- ja finantsteenuse osutamise viisi. Olenemata sellest, et innovatsioon rahanduses ei ole uus nähtus, on investeringud erinevatesse uutesse tehnoloogiatesse viimaste aastate jooksul oluliselt kasvanud ning innovatsiooni tempo on eksponentsiaalne. Tehisintelligents, sotsiaälvõrgustikud, masinõpe, mobiilirakendused, pilvetehnoloogia ja suurandmete (big data) analüüs on loonud uusi teenuseid ja ärimudeleid nii finantsasutuste kui ka uute turule sisenejate poolt.

Eesti finantssektor on panganduskeskne olenemata erinevatest finantsteenustest, mida turul pakutakse. Kogu finantssektor on omandisuhete tõttu tihedalt seotud Põhjamaadega. Krediidiasutused, kindlustusseltsid ja fondivalitsejad kuuluvad üldjuhul Põhjamaade finantsgruppide omandisse. Finantssektori usaldusväärsus ja sektoris tegutsevate ettevõtete pakutavad teenused mõjutavad kogu majanduskeskkonda ja ühiskonna heaolu.

Tarbijatel on finantsteenuseid ja -tooteid sageli keeruline mõista ning nendega võivad kaasneda suured majanduslikud riskid. Seepärast on antud valdkonnas põhieesmärgiks tagada, et finantsteenuste pakkumine toimuks õigusega kooskõlas ega kahjustaks tarbijate vara ja majandushuvisid.

Finantsteenuste valdkonna analüüsid, millel põhineb käesolev ohuprognoos, käsitleti järgmiseid pakutavaid finantsteenuseid: tarbijakrediit, ühisrahatus ja kindlustustegevus. Analüüsi eelmistel aastatel tõusetunud järelevalvelisi küsimusi, probleeme ja tulemusi, EL-i prioriteete, saabunud kaebuste, pöördumiste, vihjete sisu ja hulka ning võimalikku ohtu inimese vara ja majandushuvidele.

3.1. Hoiu-laenuühistud ei järgi võlaõigusseadusest tuleneva vastutustundliku laenamise põhimõtet, tarbijakrediidilepingu sõlmimisele eelneva lepingueelse teabe andmise kohustust ja tarbijakrediidilepingu sisule esitatavaid nõudeid.

Kirjeldus: Krediidandjate ja -vahendajate seadusega (edaspidi KAVS) on krediidandjad ja – vahendajad allutatud Finantsinspektsiooni järelevalve alla ning neile on kehtestatud tegevusloa kohustus. Järelevalve alt on välistatud täielikult või osaliselt üksnes teatud krediiditurul tegutsevad ettevõtjad, kes on sätestatud KAVS §-is 2. Järelevalve ei kohaldu sellistele hoiu-laenuühistutele, kelle tegevus vastab KAVS § 6 p-des 1 ja 2 sätestatud tingimustele.

HLÜ-de liikmeskond ning tegevuse maht on viimaste aastate jooksul oluliselt kasvanud, sh on kasvanud ametis registreeritud menetluste arv. Aastal 2015 on HLÜ-ga seoses registreeritud 6 menetlust, aastal 2016 on registreeritud 11 menetlust, aastal 2017 registreeriti 13 menetlust ja perioodil 01.01.2018 – 04.12.2018 on registreeritud kokku 21 menetlust seoses HLÜ-dega.

2018. aastal viis amet läbi mitmeid järelevalvemenetlusi, mis on seotud HLÜ-de poolt veebilehtedel avalikustatud eksitava teabega. Teave sisaldas eksitavat teavet nii kauplejana tegutsevat isikut või tema esindajat kirjeldate tunnuste ja õiguste kohta kui ka teenusega kaasnevate riskide osas. Lisaks veebilehtedel avalikustatud informatsioonile kasvas 2018. aasta vältel tuntavalt HLÜ-de reklaamide maht. Näiteks tihtipeale puudub HLÜ-de reklaamides kohustuslik finantsteenuse reklaami üleskutse ning reklaamides esitatakse eksitavaid võrdlusi hoiuste intresside ja tootluse osas.

Hoiu-laenuühistute puhul tuleb arvestada, et kui laene väljastatakse tarbijatele (füüsilistele isikutele), siis kohaldub VÕS-is tarbijakrediidi kohta sätestatu. HLÜ füüsilisest isikust liige, kellele HLÜ annab krediiti muul otstarbel, kui majandus- või kutsetegevuse jaoks, tuleb lugeda tarbijaks nii VÕS-i kui TKS-i kohaselt. HLÜ-de tarbijatest liikmete õigused peavad olema tagatud samaväärselt kõikide teiste finantsteenuseid pakkuvate ettevõtjatega. Kuna üldiste arusaamade kohaselt loetakse tarbijat lepingulises suhtes nõrgemaks pooleks, siis on tema õiguste ja huvide tasakaalustamiseks vajalik väline sekkumine.

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmine

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Oht tarbija vara ja majandushuvide kahjustamiseks.

Kontrolliese: HLÜ-de poolt tarbijatega sõlmitavad krediidilepingud (st eritingimused ja üldtingimused), lepingueelne teave (Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht), teave mis avaldatud HLÜ veebilehel.

Meetmed: peadirektor või tema volitatud ametiisik võib teha ettekirjutuse ja nõuda kauplejalt, kes on rikkunud VÕS §-des 403¹–404¹ ja §-des 406–408 sätestatud teavitamiskohustusi, rikkumise lõpetamist ja edasisest rikkumisest hoidumist.

Peadirektor või tema volitatud ametiisik võib teha ettekirjutuse ja nõuda kauplejalt, kes on rikkunud VÕS §-des 401² ja 406² sätestatud, rikkumise lõpetamist ja edasisest rikkumisest hoidumist.

KorS §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

3.2. Hoiu-laenuühistud ei järgi reklaami avalikustamisel reklaamiseaduses kehtestatud finantsteenuse reklaami nõudeid.

Kirjeldus: RekS-ga kehtestatakse piirangud finantsteenuse reklaamile. Finantsteenuse reklaami nõudeid peavad täitma eranditult kõik vastavat teenust reklaamivad isikud. Antud reeglid kehtivad üheselt nii krediidiandjatele, kredidivahendajatele kui ka hoiu-laenuühistutele.

Hoiu-laenuühistute puhul tuleb arvestada, et kui laene väljastatakse tarbijatele (füüsilistele isikutele), siis kohaldub VÕS-is tarbijakrediidi kohta sätestatu. HLÜ füüsilisest isikust liige, kellele HLÜ annab krediiti muul otstarbel, kui majandus- või kutsetegevuse jaoks, tuleb lugeda tarbijaks nii VÕS-i kui TKS-i kohaselt. HLÜ-de tarbijatest liikmete õigused peavad olema tagatud samaväärselt kõikide teiste finantsteenuseid pakkuvate ettevõtjatega. Kuna üldiste arusaamade kohaselt loetakse tarbijat lepingulises suhtes nõrgemaks pooleks, siis on tema õiguste ja huvide tasakaalustamiseks vajalik väline sekkumine.

HLÜ-de liikmeskond ning tegevuse maht on viimaste aastate jooksul oluliselt kasvanud, sh on kasvanud ametis registreeritud menetluste arv. Aastal 2015 on HLÜ-ga seoses registreeritud 6 menetlust, aastal 2016 on registreeritud 11 menetlust, aastal 2017 registreeriti 13 menetlust ja perioodil 01.01.2018 – 04.12.2018 on registreeritud kokku 21 menetlust seoses HLÜ-dega.

2018. aastal viis amet läbi mitmeid järelevalvemenetlusi, mis on seotud HLÜ-de poolt avalikustatud finantsteenuste reklaamidega. Reklaamides esineb puudusi kohustusliku üleskutse esitamisega või valitakse teabe esitamiseks selline kirjasuurus, mida ei ole tavalise tähelepanu juures märgata.

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmine

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Oht tarbija vara ja majandushuvide kahjustamiseks

Kontrolliese: Erinevad reklaamkanalid, sh telereklaam, elektroonilised kanalid, reklaamlehed, meediaväljaanded jms.

Meetmed: Lähtudes TKS-i § 21 lg 2, § 61 lg 1 ja RekS § 30 lg 1, mille kohaselt teostab käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete, välja arvatud käesoleva seaduse §-des 14, 15 ja 29¹ sätestatud nõuete järgimise üle riiklikku järelevalvet amet.

KorS §-des 30 ja 50 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS sätestatud alusel ja korras.

3.3. Tarbijatega sõlmitavates kindlustuslepingutes kasutatakse tarbijaid ebamõistlikult kahjustavaid tüüptingimusi

Kirjeldus: VÕS § 42 lg 1 kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoolle kahjuks oluliselt rikutud. Ebamõistlikku kahjustamist eeldatakse, kui tüüptingimusega kaldutakse kõrvale seaduse olulisest põhimõttest või kui tüüptingimus piirab teise lepingupoolle lepingu olemusest tulenevaid õiguseid ja kohustusi selliselt, et lepingu eesmärgi saavutamine muutub küsitavaks. Tüüptingimuse tühisust ja sellega seotud asjaolusid hinnatakse lepingu sõlmimise aja seisuga. Sama paragrahvi lg 3 esitleb loetelu tüüptingimustest, mida loetakse eelkõige tarbijalepingutes ebamõistlikult kahjustavateks.

- Tarbijad sõlmivad kindlustuslepinguid mõistmata, et nad ei saa kaitset selle riski vastu, mille osas reaalselt kaitset soovivad.
- Kindlustusmaakler ei seisa tarbija eest ja laseb tarbijal sõlmida kindlustuslepingu, mis ei vasta tarbija soovidele.
- Eelneva tulemusel tõusetuvad osapoolte vahel vaidlused, kindlustusjuhtumi toimumise korral, mis võiks olla olemata, kui turuosalised täidaksid oma kohustusi.
- Reisikindlustuse ühe osana saab endale osata kaitset tervisekindlustuse kaitse ning mille piirmäär 30 000 eurot on Euroopas enamasti piisav, aga reisides Euroopa riikidest välja, siis antud summa ei kata enamikes riikides terviserikete likvideerimiseks vajalikke kulusid.
- Reisikindlustuslepingu allkirjastamisega on tarbija nõus ka rangete välistustega, nt: tarbija ei või sattuda õnnetusse alkoholijoobes, kuigi paljudes riikides on teatud arv promille lubatud.

2018. aastal on ametisse laekunud pöördumisi ja avaldusi, kus on väidetud, et kindlustusandjad ei pea kindlustuslepingu tingimustest kinni, kindlustuslepingu tingimused ei ole üheselt mõistetavad ning tarbija on jäänud kindlustushüvitisest ilma. Seeläbi on saanud kahjustada tarbija majandushuvid.

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmine

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Oht tarbija vara ja majandushuvide kahjustamiseks.

Kontrolliese: Kindlustusandjate poolt tarbijatega sõlmivate lepingute tüüptingimused, mis on avaldatud kindlustusandjate veebilehel, kindlustusandjate müügikoht/kohad, sh elektroonilised kanalid.

Meetmed: TKS § 64 lg 1 kohaselt tarbijate kollektiivseid huve kahjustava tegevuse lõpetamiseks ja sellisest tegevusest hoidumiseks võib ameti peadirektor või tema volitatud ametiisik teha ettekirjutuse või amet võib pöörduda Eesti Vabariigi nimel hagiga maakohtusse. KorS §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.

3.4. Tarbijatele, kes soovivad virtuaalvaluutat osta ja krüptovaradesse investeerida, esitatakse puudulikku ja eksitavat teavet.

Kirjeldus: Tehnoloogia arengu tulemusel on loodud uut liiki finantsvarad, näiteks krüptovarad ehk virtuaalvaluuta. Virtuaalvaluuta on digitaalne väärtus, mida saab mõnel juhul kasutada alternatiivse vahetusvahendina, kuid mida ei ole emiteerinud keskpank, krediidi- või e-raha asutus.

Krüptovara aluseks olev plokiahela tehnoloogia pakub erinevaid võimalusi finantsturgude ja -taristute jaoks. Olenemata erinevatest positiivsetest võimalustest, mis plokiahela kasutamisega kaasnevad on krüptovara siiski riskantne ning üldjuhul väga spekulatiivse iseloomuga. Krüptovarad on äärmiselt volatiilsed, esineb pettusi ja krüptovarade vahetusplatvormid on haavatavad. Üldjuhul ei ole krüptovara tagatud ühegi materiaalse varaga ning on õigusaktidega reguleerimata, mistõttu ei ole tarbijad kaitstud.

Krüptovaradesse investeerimisega kaasneb suur risk, mille tulemusel tarbijad võivad kanda drastilist kahju krüptovarade hinna kõikumise, turu usaldusväärsuse, tegevuslike nõrkuste ning teenuste ja kauplemiskohtade haavatavuste tõttu.

Ametis on 2018. aastal registreeritud mitmed pöördumised, milles EL-i ja kolmandate riikide tarbijad annavad teada Eestis registreeritud vahetusplatvormidest, kes pakuvad võimalust investeerida krüptovaradesse. Tarbijatele kättesaadav teave ei kajasta piisaval määral krüptovaradega kaasnevaid riske ja on tihtipeale eksitav.

Ohu tekkimise tõenäosus: Keskmise

Ohuolukorra võimalikud tagajärjed: Oht tarbija vara ja majandushuvide kahjustamiseks.

Kontrolliese: Teenuse osutamise tingimused ja muu tarbijale antav teave teenuse kohta, mis on avaldatud vahetusplatvormi veebilehel.

Meetmed: TKS § 64 lg 1 kohaselt tarbijate kollektiivseid huve kahjustava tegevuse lõpetamiseks ja sellisest tegevusest hoidumiseks võib ameti peadirektor või tema volitatud ametiisik teha ettekirjutuse või amet võib pöörduda Eesti Vabariigi nimel hagiga maakohtusse. KorS §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed KorS-is sätestatud alusel ja korras.